

TEADUSTE AKADEEMIA EMAKEELE SELTS

Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti

rg-kood: 80075963

e-post: es@eki.ee, tel 644 9331

<http://www.emakeeleselts.ee>

EMAKEELE SELTSI 97. TEGEVUSAASTA (2016)

I. Üritused

1. Konverentsid

Emakeele Selts korraldas 2016. aastal 3 konverentsi, ettekandeid esitati kokku 20.

16. septembril toimus Tabiveres koostöös Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi, Õpetatud Eesti Seltsi ja Eesti-uuringute Tippkeskusega konverents „Kaks sajandit õ-tähega“. Ettekandeid oli 6: Valve-Liivi Kingisepa „Kuidas tuli õ-täht eesti kirjakeelde“, Kersti Taali „Eesti keele küsimusest Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetuses“, Fred Pussi „õ-tähe kasutusele võtmisest luteri koguduse meetrika- ja personaalraamatutes Eesti eri piirkondades“, Kristiina Praakli „õ-ga või õ-ta: sotsiolingvistiline vaade õ kasutusele“, Pire Terase „õ häälduse varieerumine“ ning Taavi Pae „Kuidas õ-hääliku piir jõudis Regio atlasesse?“. Ettekannete järel toimus kultuurilooline ringkäik Äksis Heli Laanekase ja kohaliku kodulootundja juhtimisel. Ettevõtmist jäi meenutama ka temaatiline T-särk.

27. juunil toimus Tartus traditsiooniline Johannes Voldemar Veski pühendatud keelekonverents. XLIX Veski päeva teema oli „Eesti ja liivi keele ajalugu“, kavas oli 5 ettekannet: Heli Laanekase „Eesti kirjakeele ajaloo tervikkäsitlusest“, Külli Prillopi „Sõnade ja vormide esmaesinemused vanas kirjakeeles“, Tiit-Rein Viitso „Eesti keele häälikuloost sugulaskeelte taustal“, Miina Norviku ja Valts Ernštreitsi „Uus liivi grammatika“ ning Karl Pajusalu „Eduard Vääri liivi keele ja kultuuri uurijana“. Järgnes Eduard Vääri liivi uurimuste kogumiku „Liivi rahva keel ja meel“ esitlus.

Iga-aastane üliõpilaskonverents, millega Emakeele Selts tähistab Euroopa keelte päeva, toimus 23. septembril Tartu Ülikoolis. Oma keeleuurimistöödest rääkisid Tallinna ja Tartu Ülikooli bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilased, kokku peeti 9 ettekannet kahes plokis: „Keel luubi all“ ning „Keeled kaardil ja kasutuses“.

2. Kõnekoosolekud, väliskeelepäevad ja keelepäevad Eesti koolides

Emakeele Selts korraldas 2016. aastal 4 kõnekoosolekut, 6 väliskeelepäeva, 4 keelepäeva Eesti koolides. Selle kõrval toimus seltsi kaaskorraldusel mitmesuguseid üritusi. Ettekandeid esitati aasta jooksul 83. 4 kõnekoosolekul (1 Tallinnas ja 3 Tartus) peeti 13 ettekannet.

3. märtsil Tartus peetud nimeteemalisel kõnekoosolekul esinesid Marja Kallasmaa, Peeter Päll ning Annika Hussar.

5. mail tähistati Tartus kõnekoosolekuga Reet Kasiku 70 aasta juubelit. Juubilaritöödest ja tegemistest kõnelesid lähemad kolleegid Helle Metslang, Kersti Lepajõe ning Krista Kerge.

17. oktoobril tähistati Tallinnas Einar Kraudi 70 aasta juubelit. Esinesid Pire Teras, Hille Pajupuu ja Rene Altrov ning Härmo Saarm.

14. detsembril Tartus andsid küsimusele „Milleks meile küsilauseid?“ ettekannetega vastuse Tiit Hennoste, Andriela Rääbis, Kirsi Laanesoo ning Andra Rumm.

Emakeele Seltsi aastakoosolekul 1. aprillil Tartus pidas akadeemilise ettekande „Kas mõistatused sobivad murdesõnavara allikaks?“ seltsi auliige Arvo Krikmann. Seltsi tegevusest andis ülevaate Killu Paldrok.

28. aprillil peeti Väike-Maarja rahvamajas Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna keelepäeva. Kavas oli 5 ettekannet. Tavakohaselt esines ja istutas keeletammikusse puu Wiedemanni keeleauhinna laureaat, kelleks 2016. aastal valiti kaugsõidukapten Uno Laur.

Väljaspool Eestit peeti Haridus- ja Teadusministeeriumi ning kohapealsete eesti seltside kaaskorraldusel 6 väliskeelepäeva (Oulus, Dublinis, Stockholmis, Berliinis, Viinis ja Peterburis). Tavapäraselt on ettekannete hulka kuulunud ülevaade Eesti keelepoliitikast, eesti keele ja kultuuri õppest välisülikoolides, aga ka eesti keele õppevahenditest, eesti keele ja kultuuri arendamisest maailmas, Eesti ajaloo suurkujudest ja Emakeele Seltsi tööst, keeletehnoloogia hetkeseisust, eesti keelest Euroopa keelte taustal, veebirakendusest „Minu inimesed“, kakskeelsusest ja selle omandamisest, eesti keele õppest ja Eestisse tagasipöördumisest. Lisaks tutvustati uuemat ilukirjandust, sh lastekirjandust. Ettekannete kõrval toimusid ka töötod. Kokku peeti väliskeelepäevadel 22 ettekannet.

Emakeele Selts jätkab edukalt koolide keelepäevade korraldamist. 2016. aastal toimus 4 keelepäeva kokku 13 ettekandega. Koolides esinevad eri alade eesti filoloogid ning keelepäevad on eeskätt mõeldud ärgitama kooliõpilastes huvi eesti keele edasiõppimise vastu ülikoolis. Jaan Poska Gümnaasiumis kõnelesid professor Martin Ehala, dotsent Mark Fišel, kutseline viipekeeletõlk Liina Paales ja arvutilingvistika teadur Olga Gerassimenko sellest, kuidas modelleeritakse inimsuhtlust kaaslasrobotites ja dialoogsüsteemides. Rakvere Gümnaasiumis andsid keeletunde Margit Kuusk (soome keel), Nikolay Kuznetsov (komi keel), Anu Nurk (ungari keel); Miina Norvik tõi välja selle, mis on maailma keeltes sarnast ja mis erinevat. Viljandi Gümnaasiumis rääkisid Siim Antso Eesti murretest õpilaste pilgu läbi, Ilmar Tomusk ärinimedest ning Marje Joalaid uuest kohanimeraamatust. Põlvas esinesid Miina Norvik ja Linda Freienthal, tutvustades lingvistikaülesannete kaudu maailma keeli.

24.–26. oktoobril toimus Viljandimaal Männikul kolmepäevane noorte keelelaager „Keel ja stiil“. Osales 25 gümnaasiuminoort, sh 4 laagrilist mitmendat korda. Noortele esinesid kokku 8 ettekandega Emakeele Seltsi, Eesti Keele Instituudi, Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli ja Viljandi Kultuuriakadeemia esindajad. Eri põlvkondade keele inimesed tutvustasid oma eriala; korraldati arutelusid, mängu, võistlusi, käidi ümbruskonnas matkal, vahetati mõtteid ja tunti rõõmu suhtlemisest. Lähemalt kõneldi järgmistel teemadel: emakeeleõpetaja Ilona Võik keelest ja stiilist üldisemalt, Tiina Leemets kantseliidist kui halvast stiilist, Eva Velsker ja Mart Velsker kirjandusest ja stiilist, Kersti Lepajõe meediakeelest ja stiilist, Ave Matsin pärandkultuuri visuaalsest keelest, Maigi Vija teaduskeele stiilist, kirjanik Heiki Raudla stiiliküsimustest tekstiloomes, Merilin Aruvee stiiliteemalisest emakeeleolümpiaadist.

II. Muu tegevus

Emakeele Selts korraldas koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga 2015. aasta keeleteo valimise. Auhindu on kaks: haridusministrite nimetatud peaauhind, mille võitis Eesti Keele Instituudi e-keelenõu ja tasuta keelenõuanne, ning rahva valitud rahvaauhind, mille sai Paul Kokla ja Meeli Sedriku koostatud „Hiiu sõnaraamat“. Selts oli kaaskorraldaja keeleteo lõppüritusel, mis toimus 18. märtsil Jõhvi Gümnaasiumis.

Veel ettevõtmisi:

1) Selts osales eesti keele akadeemiliste tervikkäsitluste ettevalmistamisel: kirjakeele ajaloo 9. ja 10. perioodi ning morfoloogia käsitluse koostamine ja toimetamine; suulise keele ja morfoloogia valminud osade toimetamine ja keeleteoimetus ning küljendamine, süntaksi käsitluse toimetamine ja keeleteoimetus ning kirjandusviidete kontrollimine ja registri koostamine. Tervikkäsitluste valmimist on rahastanud Haridus- ja Teadusministeerium. Palju tänu selle eest!

2) Viiendat aastat toimus septembris koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Rahvusringhäälingu, Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi, Emakeele Seltsi ja Eesti Emakeeleõpetajate Seltsiga kokkuvõttevõistlus Tuum. Selles sai iga osaleja panna proovile oma oskuse teha kuni 200-sõnaline kokkuvõtte žürii antud tekstist. Alustekstiks oli tänavu soomerootsi kirjaniku Emma Juslini auhinnatud essee, mis ajalehes Postimees kandis pealkirja „Mul on Eestisse lootusrikas usk“.

3) Jätkusid traditsioonilised ettevõtmised: emakeelepäeva etteütetus ja 52 „Keelesäutsu“ saadet Vikerraadios, keeleviktoriinid Keele Infolehes ja ajakirjas Oma Keel, üliõpilaste õppekäigud Tartusse ja Tallinna.

4) Teist korda andis Emakeele Selts koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga välja stipendiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja õppekava üliõpilastele. Taotlusi tuli 8, stipendiumi (à 400 €) sai kuus üliõpilast: Birgit Kerb, Kristiina Pakosta, Lisett Sarandi, Kaisa Seene, Keiu Tammeaid ja Ulvi Võsa.

5) 2016. aastal pandi alus kahele uuele algatusele. Koostöös Eesti keele nõukoguga käivitati eestikeelse ettevõtte nime võistlus „Ehe Eesti – eesti ettevõtte eesti nimi“. Võistlus kuulutati välja emakeelepäeval, auhinnad anti üle nimeseminaril 7. oktoobril ja need määrati neljas kategoorias: tööstusettevõtte, teenindusettevõtte, vabauhendus ja aasta uustulnuk. 2016. aasta laureaadid on Puupagana OÜ, Valge Klaar, Sõltumatu Tantsu Lava ja OÜ Tulõtungal. Teine algatus oli noorteseksiooni keeleõhtud Tallinna Ülikoolis ja Tartu Ülikoolis.

Lisaks osalesid Emakeele Seltsi liikmed koos teiste keelehuvilistega Sillamäel klubina tegutsevas keelekohvikus, et aidata kaasa kohalike venekeelsete elanike eesti keele oskuse säilitamisele ja taseme parandamisele.

6) Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga toetati eesti keele õpetajatele mõeldud metoodikaklippide valmimist.

2016. aasta jooksul tõusis päevakorda Eesti Keele Sihtasutuse toomine Emakeele Seltsi alla selle sihtasutuseks. Mõtet vaagiti teise poolaasta jooksul ja sihtasutuse loomine sai teoks 2017. aasta alguses.

III. Kirjastamine

2016. aastal on trükis ilmunud

- Emakeele Seltsi aastaraamat 61 (2015). Peatoimetaja Mati Erelt, toimetaja Sirje Mäearu. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Tallinn, 2016. 344 lk;
- Eduard Väari artiklikogumik „Liivi rahva keel ja meel. Eduard Väari uurimused liivlastest ja liivi keelest“. Emakeele Seltsi toimetised nr 74. Tallinn, 2016. 430 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 1. Toimetaja Reili Argus. 104 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 2. Toimetaja Reili Argus. 120 lk.

IV. Raamatukogu

ESi raamatukogu täienes 2016. aasta jooksul 64 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse või ostu teel. Raamatukogus on arvel 6538 inventeeritud trükist. ESTERisse on nelja aasta jooksul kantud 1353 meie trükist. Jätkatakse varasemate väljaannete digiteerimist, need on saadaval Eesti Rahvusraamatukogu digiarhiivis Digar.

Digiteeritud on Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised 18, 20 ja 21:

- Julius Mägiste. Eestipäraseid isikunimesid. Tartu, 1929;
- Alfred Koort. Keel ja loogika. Avec un résumé: [Le langage et la logique]. Tartu, 1932;
- Julius Mägiste. Algoome 1. silbi eü eesti keeles ja algsm. öü küsimus. Avec un résumé en français. Tartu, 1932.

V. Keeletoimkond

Emakeele Seltsi keeletoimkonna vanem on alates 1. aprillist 2016 Maire Raadik. Keeletoimkonda kuuluvad Reili Argus, Külli Habicht, Reet Kasik, Krista Kerge, Katrin Kern, Einar Kraut, Helika Mäekivi, Urve Pirso, Peeter Päll ja Arvi Tavast. Keeletoimkond pidas 2 istungit ning 1 meiliarutelu. 2016. aasta kesksed aruteluteemad on olnud kirjavahemärkide kasutamine; protsendimärgi tühiku vormistus; tsitaatsõnade vormistus; arvsõnade kokku-lahkukirjutus, sidekriipsuga rindliitsõnade käänamine, mille kohta tehti otsus 17. märtsil 2016. Keeletoimkonna liikmed ja toimkonna vanem on esinenud õpilastele, õpetajatele ja keeleteimetajatele mõeldud koolitustel, keele- ja teabepäevadel, nt muutuva keele päeval Tartus, õpetajate koolituspäevadel Tallinnas ja Tartus. Avalikkust on viimase aja keelekorralduslikest teemadest ja seisukohtadest teavitatud interneti, ajakirjandusväljaannete, sh ajakirja Oma Keel kaudu, samuti suuliste ettekannete kaudu. Esineti ajalehtedes ja raadios ning vastati nii inimeste kui ka asutuste pöördumistele.

VI. Liikmeskond

2016. aasta algul kuulus Emakeele Seltsi 359 tegevliiget ja 15 auliiget, 31. detsembri 2016 seisuga 363 tegevliiget ja 15 auliiget: Mati Erelt, Enn Ernits, Mati Hint, Helju Kaal, Reet Kasik, Valve-Liivi Kingisepp, Arvo Krikmann, Uno Liivaku, Viivi Maanso, Helmi Neetar, Huno Rätsep, Ellen Uuspõld, Lembit Vaba, Tiit-Rein Viitso, Asta Õim.

Tegevusaasta jooksul võeti vastu 18 uut tegevliiget: Kätlin Aare, Maret Einman, Mariko Faster, Maris Jõks, Brita Kaasik, Maarja Kasema, Mari Koik, Kaidi Kolsar, Margit Kuusk, Irina Külmoja, Andra Kütt, Anna-Olga Luga, Tiina Paet, Liisi Piits, Ethel Roosna, Andra Rumm, Evar Saar, Toomas Väljataga.

Seltsist astusid välja Kairit Henno, Külli Kuusk ja Andres Langemets.

Surma läbi lahkus 2016. aastal 7 liiget: auliige Jaak Peebo († 02.12.2016), tegevliikmed Helju Nigols († 07.02.2016), Leo Uuspõld († 04.05.2016), Ellen Kross (Niit) († 30.05.2016), Lilian Laur-Kurvits († 24.07.2016), Endel Vingissaar († 23.09.2016) ja Eleonora Mäger († 10.11.2016).

VII. Juhatus

Emakeele Seltsi juhatusse kuuluvad esimees Helle Metslang, abiesimehed Reili Argus ja Jüri Valge ning liikmed Kersti Lepajõe, Miina Norvik, Hille Pajupuu ja Karl Pajusalu. Seltsi juhatus käis 2016. aastal koos 4 korda, lisaks arutleti pidevalt e-posti teel.

2006. aastast esindab Emakeele Seltsi juhatus Eesti keelenõukogus Helle Metslang ja Eesti Keele Instituudi teadusnõukogus Karl Pajusalu. Wiedemanni keeleauhinna komisjonis esindab seltsi Reili Argus, kes on ESi esindaja ka programmi „Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2013–2017“ juhtkomitees, Wiedemanni fondi halduskogus esindab seltsi Jüri Valge. Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe nõukogus on Miina Norvik.

VIII. Töötajad

Teadussekretärina töötab Killu Paldrok ja raamatukogu juhatajana Annika Oherde. Raamatupidaja oli kuni 2016. aasta lõpuni Tiia Vajak. Seltsi kodulehte kujundab Maria-Maren Linkgreim.

IX. Üldiseloostus

2016. aastat võib iseloomustada kui tegevusrohket. Korraldatud on konverentse (3), kõnekoosolekuid (4), väliskeelepäevi (6), koolide keelepäevi (4), noorte keelelaager, jätkunud on keeleajakirja ja aastaraamatu väljaandmine. 2016. aastal peeti Emakeele Seltsi üritustel 83 ettekannet.

Oleme oma tegevuses üha enam pööranud tähelepanu noortele. 1961. aastast alates on korraldatud Eesti üldhariduskoolides üle 300 keelepäeva, sh 47 keelepäeva aastail 2005–2016. Alates 2012. aastast korraldame emakeelehuvilistele noortele keelelaagreid, 2016. aastal juba viiendat korda.

Korraldame keelepäevi väliseestlastele, sh lastevanematele, et tugevdada eesti identiteeti ja eesti keele säilimist peredes ning hoida tee lahti perede naasmisele Eesti ühiskonda. Edendame Tallinna ja Tartu, eesti keele uurimise ja arendamise peamiste keskuste vahelisi sidemeid ning kaasame eesti keele eriala üliõpilasi juba õpingute ajal seltsi töösse: toimuvad ettekandekoosolekud, ilmuvad keeleartiklid, käib infovahetus noortega eriti just sotsiaalmeedias. Seltsi tegemisi on kajastatud meedias. Vahendame seltsi liikmete hulgas infot mitmesuguste ürituste ja algatuste kohta. Meil on hea kontakt teiste Eestis tegutsevate humanitaarseltsidega, näiteks Eesti

Emakeeleõpetajate Seltsi, Õpetatud Eesti Seltsi, Laurentsiuse Seltsi ja Eesti Keeletoimetajate Liiduga, samuti pidev ja arenev koostöö välismaal tegutsevate eestlaste kogukondadega ja Eesti saatkondadega.

Seltsi tegevuse rahastamine on toimunud Teaduste Akadeemia ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevustoetuse, seltsi väljaannete müügi ning liikmemaksude ja annetuste toel, samuti projektipõhiste toetustega (2016. aastal näiteks Kulkalt). Seltsi tegevust on toetanud ka koostööpartnerid Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool ja Eesti Keele Instituut. Rahaliselt oli 2016. aasta Emakeele Seltsile suhteliselt soodne.

Teaduste Akadeemia tegevustoetus on kahetsusväärset küll vähenenud, kuid seltsi on tõhusalt toetanud Haridus- ja Teadusministeerium, tänu millele saame ette valmistada seltsi väljaandeid, neid publitseerida ja nende taset hoida, korraldada keelepäevi jm keeleüritusi, toetada keeletoimkonna tegevust jne.

Kõike kokku võttes võib öelda, et peaaegu kogu Emakeele Seltsi tegevus toetab Eesti riiki selle üldsusele suunatud põhiseadusliku ülesande, eesti rahvuse, kultuuri ja keele säilitamise täitmisel.